

МУНИЦИПАЛЬНОЕ АВТОНОМНОЕ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОЕ
УЧРЕЖДЕНИЕ «ГАРГИНСКАЯ СРЕДНЯЯ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ
ШКОЛА им. Н.Г.ДАМДИНОВА»
МУНИЦИПАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ «КУРУМКАНСКИЙ РАЙОН»
РЕСПУБЛИКА БУРЯТИЯ

671635, с. Арзгун, ул. Комсомольская 1.

e-mail: arzgunschool@yandex.ru

Рассмотрено
на заседании МО
учителей гуманитарного
направления

Е.Д. Бадмаева Е.Д.
«30» август 2024г.

Согласовано
с заместителем
директора по УР

С.Ю. / Сундурова С.Ю.
«30» август 2024г.

Утверждено
директором школы
Е.Д. Бадмаева
«30» августа 2024г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

Предмет: Бурятская литература

Класс: 5.

Учитель: Евреева Т.Я.

Арзгун

2024г.

ТАЙЛБАР И БЭШЭГ

«Буряад литература» гэхэн курсын ажалай программа хадаа Россиин Федерациин хуралсалай Министерствын тогтоолнууд дээрэ үндэхэлжэ зохёогдоһон хуралсалай программа болоно:

- Федерального закона «Об образовании в Российской Федерации» от 29.12.2012 г;
- Закона Республики Бурятия от 13.12.2013 № 240-V «Об образовании в Республике Бурятия»;
- Закона Республики Бурятия от 10 июня 1992 г. №221-ХП«О языках народов Республики Бурятия» (с изменениями и дополнениями);
- Федерального государственного стандарта основного общего образования (утвержден приказом Министерства образования и науки Российской Федерации от 17 декабря 2010 г. № 1897 «Об утверждении и введении в действие федерального государственного образовательного стандарта основного общего образования» (зарегистрирован в Минюсте России 6 февраля 2015 г., рег. номер 35915);
- приказа Министерства образования и науки Российской Федерации от 29.12.2014 г №1644 «О внесении изменений в приказ Министерства образования и науки Российской Федерации от 17 декабря 2010 г №1897 «Об утверждении федерального государственного стандарта основного общего образования»;
- приказа Министерства образования и науки Российской Федерации от 31.12.2015 № 1577 «О внесении изменений в федеральный государственный образовательный стандарт основного общего образования, утвержденный приказом Министерства образования и науки Российской Федерации от 17 декабря 2010 г. № 1897» (Зарегистрирован в Минюсте России 02.02.2016 № 40937);
- Федеральных перечней учебников на 2017/2018 учебный год (утверждены приказом Минобрнауки России от 31 марта 2014 г №253 (ред. от 08.06.2015)с изменениями на 26 января 2016 года «Об утверждении федерального перечня учебников, рекомендуемых к использованию при реализации имеющих государственную аккредитацию образовательных программ начального общего, основного общего, среднего общего образования»);
- СанПиНа 2.4.2.2821-10 "Санитарно-эпидемиологические требования к условиям и организации обучения в общеобразовательных учреждениях"» (утверждены постановлением Главного государственного санитарного врача Российской Федерации от 29 декабря 2010 г. №189, зарегистрированным в Минюсте России 3 марта 2011 г., рег.номер 19983)
- Примерной основной образовательной программы основного общего образования протокол №1/15 от 08 апреля 2015 г;
- Основной образовательной программы основного общего образования МАОУ «Гаргинская средняя общеобразовательная школа им. Н.Г. Дамдинова»;
- Устава МАОУ «Гаргинская средняя общеобразовательная школа им. Н.Г. Дамдинова», утвержденного постановлением администрации МО «Курумканский район» от 28 декабря 2015 г.

Арадай аман зохёол аман үгын, **уран хайханай литература** бэшэмэл үгын искусство, тиимэхээ уран зохоол зохоодоо, уран хурса, шэмэг удхатай үгэ гол түлэб аргануудай нэгэн болоно гэжэ хурагшадтаа хододоо хануулжа байха гэжэ программа зохёогшо дурадхана. /С.Ж. Балданов «Буряад хургуулийн программа. Буряад литература. V-XI классууд»/.

Нүгөө талаһаа, уран зохёол хүн тухай, тэрэнэй доторой байдал, хүниие тойрон байһан оршон байдал, байгаали, хүнэй ажабайдал, арад зоной ажамидал г.м. тухай зохёогдоһон байдаг. Бодото юумэнүүд, үнэн болоһон үйлэ хэрэгүүд, бодото байдал уран зохёолой, уран хайханай литературыын үндэхэн боложо хэрэлэгдэдэг. Уран зохёолшо бодото байдал дээрэ үндэхэлжэ, тэрэниие ханажа ухаан бодолойноо хүсөөр, ханаагаараа тэрэниие уран

гоё болгожо, ном соогоо уран найханаар, гоёор зохёогдоһон байдал бии бодгодог. Энэ байдалын үнэн бодото байдалда адлирхуу байдаг. Тиймэһээ һурагшадта ойлгуулха шухала гэжэ хараалагдана.

Уран найханай литература гү, али уран зохёол шудалан үзэлгын гол **зорилгонууд** гэбэл:

- уран найханай литература хүнэй, хүн түрэлтэнэй ажаמידаралда тусхай һуури эзэлдэг, тэдэнэй хүгжэлтэдэ айхабтар ехэ шанартай гэжэ ойлгуулха;
- уран найханай литература шудалан үзэлгэ хадаа түрэл арадайнгаа ба бэшэшье арадуудай соёл болборсол, ёһо заншал ойлгожо абалгын тусгаар арга гэжэ ойлгуулха;
- искусствын этико-эстетическэ компонент байгуулха гуманитарна ойлгосонуудые тайлбарилжа үгэхэ;
- уран зохёол уншаха дуратай болгохо, гоё найхание наринаар ойлгодог мэдэрэл хүмүүжүүлхэ;
- бодото байдал, ажабайдал ба искусство, оршон тойроние зүбөөр сэгнэжэ, тэдэндэ үнэтэй сэнтэйгээр хандахые хургаха;
- аман ба бэшэмэл хэлэлгэдэ хургаха, тэрэниие хүгжөөхэ;
- һурагшад уран найханай зохёол зүбөөр, хүсэд дүүрэнээр хадуужа абаха, шэнжэлжэ, сэгнэжэ һураха гол түлэб теоритико- литературна, эстетическэ ойлгосонуудтай болохо ёһотой.

Уран найханай литература зүбөөр, хүсэд дүүрэнээр, гүнзэгыгөөр ба өөрынгөө ажаמידаралда тухатайгаар ойлгожо абахын тула һурагшадые ойлгомжын аппараттай болгохо. Ушар иимэһээ программа дотор литературы теоридо онсо анхарал хандуулагдана.

Энэ программа зохёогдоходоо, баазова теоритико- литературна ойлгосонууд дээрэ үндэһэлжэ, тэдэниие гол принцип болгон байгуулагдаа. Класс бүхэндэ өөр өөрын баазова теоритико – литературна ойлгосо онсологдоо гэбэл иимэ:

5- дахи класста жанрнуудые үзэхэ.

Иигэжэ 5-дахи класста теоритико- литературна ойлгосонуудые үгэлгэ хадаа урда жэлнүүдэй программнууд соо хэрэглэгдэдэг байһан тематическа, хронологическа болон историко- литературна принципүүдгэ харша бэшэ, харин хэрэгтэй нэмэринь болоно. Һурагшад ганса историко- литературна бэшэ, мүн баһа теоритико-литературна талаар мэдэсээ үргэдхэхэ бэшэ, харин литературы теорёор хайн баазова ойлгосонуудтай байха ёһотой. Уран найханай литература үзэлгэ, тэрэниие шэнжэлэлгэ теоритико- литературна ойлгосонуудтэйгөөр бэлүүлэгдэдэггүй. Тиймэһээ тэдэнэр теоритическэ ойлгосо мэдэсэнүүдые ба уран зохёол шудалан үзэлгын шухала зэмсэг болоно.

Тус программа 5 класста литература үзэлгын гол шэглэлнүүдые иигэжэ тодорхойлжо үгэнэ:

5- дахи класс – литературна уншалгаһаа литература шэнжэлэн үзэлгэдэ шэлжэн оролго болоно.

Һурагшадые **литература үзэлгын талаар** хургахын тула ямар **зорилгонууд** табигданаб гэбэл иимэ:

5-дахи класста – эстетическэ анализ хэжэ хургалга. Энээндэ анхаралаа хандуулха хэрэгтэй.

Тус программа дотор түрүүшынхией буддын шажанай хургаал, тэрэнтэй нягта холбоотой бурхан багшын хургаалнууд дээрэ үндэһэлжэ зохёогдоһон зохёолнууд оруулагдаа. Гэбэшье шажан мүргэл тухай ганса 5- дахи класста үзөөд үнгэрхэ бэшэ, харин Буддын шажанай, бөө мүргэлэй хургаалнуудые бүхы классуудта дурдажа, һурагшадта һануулжа, мэдүүлжэ байха хэрэгтэй.

Программа дотор нилээн ехэ һуури арадай аман зохёолнуудта үгтөө. Юуб гэхэдэ, энээнгүйгөөр литературы асуудалнууд, илангаяа уран найханай ёһо заншал, литературна хүгжэлтын, ментальна ёһо заншалнууд г.м. хүсэд хайнаар ойлгогдохогүй. Гэхэтэй хамта

уран найханай литература хадаа арадай аман зохёолой үргэлжэлэл гэжэ хэлэхэдэ болоно. Мүнөө үеын литературна зохёолнууд аман зохёолнуудгүйгөөр бэшэгдэнэгүй.

Нурагшадай үргэн дэлисэтэй байхын хажуугаар, түрэл литератураая найнаар ойлгожо абахын тула программа дотор буряад литературада бии болоһон шэнэ зохёолнууд оруулагдаа. Хуушан программнууд соо, номууд соо байһан зарим зохёолнууд гаргагдаһан, зариманиинь классуудаар хэлгэгдэн үгтэһэн байна. Коммуникативно-творческо ажалнуудые хэрэглэжэ болохо байна.

Түсэблэһэн үрэ дүнгүүд үзэхэ һуралсалай курста

Үхибүүнэй өөрын хүгжэлтын дүнгүүд (личностные результаты) – өөрын ба хүнүүдэй ажабайдалда түрэл хэлэн ямар үүргэтэйб гэжэ ойлгоно (хэлэнэй аргаар хажуудахи хүнтээ харилсанаб, бэшэмэл текстын удха үзэнэб гэжэ ойлгоно), хүнэй аман ба бэшэгэй хэлэлгын онсо өөрэ байһые ойлгоно (аянга, хэлэлгын темп, үгэнүүдэй болон сэглэлтын тэмдэгүүдэй үүргэ).

Бээе гуримшуулаад ябаха шадабари (регулятивные УУД):

- багшатая хамта хэшээлэйнгээ зорилго табиха;
- хэшээлдээ юу хэһэнэ хойно хойноһоонь тоолохо;
- юу хэхэ гээшэбиб гэжэ уридшалан хэлэхэ;
- өөрынгөө, нүхэдэйнгөө, классайнгаа ажал багшатая сугтаа урид зохёогдоһон критеринүүдээр шалгаха;
- багшын үгэһэн түсэбөөр, алгоритмаар хүдэлжэ шадаха.

Оршон тойроние шудалха шадабари (познавательные УУД):

- номоор хүдэлхэ (номой гаршагай, тусгаар тэмдэгүүдэй үүргэ ойлгохо);
- зураг хаража гү, али текст уншажа, асуудалнуудта харюу олохо;
- багшатая болон нүхэдтээ хамта дүн гаргаха;
- үгөөр хэлэгдэһэн ойлгосо схемэ, таблица, модель болгохо. Тиин һөөргэнь модель соо харуулаатай ойлгосо үгөөр хэлэхэ;
- текстын удха дамжуулха.

Харилсаха шадабари (коммуникативные УУД):

- өөрынгөө ханаа бодол аман хэлэлгээр, тийхэдэ багахан текст зохёожо, бэшэгэй хэлэлгээр харуулха;
- хажуудахи хүнүүдээ шагнаха, тэдэнэй хэлэһэниие ойлгохо;
- уран гоёор уншаха, хөөрэхэ;
- классайнгаа үхибүүдтэй, багшатая яагаад ажалаа эмхидхэхэ, ямар журамуудые сахиха тухайгаа хэлсэхэ;
- хоёр хоёроороо, бүлэг бүлэгөөр хүдэлхэ, тийхэдэ олон ондоо «тушаал» бэе дээрээ абаха: ударидагшын, даабари дүүргэгшын, бэшээшын г.м.

Буряад хэлээр шадабари (предметные УУД):

Тус программа соо нурагшад гол түлэб иимэнүүд **онол шадабаритай болохо** гэжэ хараалдагдана:

- үзэг бэшэгэй талаар зүбөөр, алдуугүйгөөр ба удхатайгаар (удхыень ойлгожо) уншаха онһон аргатай, дадалтай болохо;
- уран хурсаар уншаха шадабаритай болохо;
- уран зохёолые сюжетно- композиционно нэгэдэл гэжэ хадуужа абаха;
- уран зохёол дотор авторыень, тэрэнэй зохёол соо зураглагдаһан геройнуудта ба үйлэ хэрэгүүдтэ, ушарнуудта, уншагшадта хандалгыё ойлгожо абаха;
- уран зохёол дотор этическэ, социальна- историческа ба нравственна- философско проблематика илгаруулха шадабаритай болохо;
- уран зохёолые ба тэрэнэй хубинуудые хаба соогоо бээе даагаад анализ хэхэ шадабаритай болохо;
- уран зохёолдо үндэһэ баримтатай эстетическэ сэгнэлтэ үгэжэ шадаха;
- уран зохёолые соёл болон ёһо заншалтай холбожо, тайлбарилха шадабаритай болохо;
- диалог ба монолог зүбөөр хэрэглэжэ, хэлэжэ шадаха болохо;

- элдэб янзын бэшэмэл ажалнуудыг бүтээхэд шадабаритай болохо;
- шэнжэлгын ажалнуудыг хэхэд шадабаритай болохо.

Нурагшад гол түлэб иимэ юумэнүүдыг мэдэхэд ёһотой:

- уншажа байһан зохёолойног автор тухай, номой нэрын удха тайлбарилга;
- уран зохиолшоной намтарһаа тон шухала мэдээнүүдыг;
- уран зохёолой текстнүүдыг;
- шудалан үзэжэ байһан зохёолой герой болоод гол үйлэдэгшэ нюурнууд тухай, зохёол соохи шухала үйлэнүүдыг мэдэхэд гадна, тэдэнэй хоорондох харилсаа холбоонуудыг, типическэ удха шанар;
- уран зохёол бэшэхэд гол шухала аргууд, зураглалай янзунууд, зохёолой темэ, идея, гол удха, уран зохёолой героинууд, сюжет г.м. литературна теориһоо ойлгосонуудыг;
- байгуулгын (композициин) шухала онсо янзунуудыг, хэлэнэй зураглан тодорхойлохо арга хэрэгсэлнүүдыг;
- программын эрилтын ёһоор сээжэлдэһэн шүлэгүүдыг, эпическэ зохёолой хэһэгүүдыг;
- литературна зан абари (характер), литературна тип, романтизм, реализм гэхэн ойлгосонуудай шухала шэнжэнүүдыг г. м.

Нурагшад иимэ юумэнүүдыг хэжэ шадаха ёһотой:

- уран зохёолшын зохёол соогоо бэшэхэн уран зураглалыг хөөрөжэ;
- уран зохёолшын зурагланан зурагыг ухаан бодолдоо, сэдхэлдээ бии болгожо;
- үзэжэ байһан зохёолой гол шухала үйлэнүүдыг (эпизодуудыг), үйлэдэгшэ нюурай хэлэхэн үгэ, хэрэг г.м. бусад олон юрын үйлэнүүдхэ илгажа;
- зохёол соохи үйлэнүүдэй болоһон шалтаганаиг, сагыг, тэрэнэй хойшолонгыг элирүүлжэ;
- үзэжэ байһан зохёолой хэлэнэй уран аргуудыг, байгаагийн зураглалнуудыг текст сооһоо илгажа;
- зохёолой идеяг болоод уран найханай талыг харуулалгада сюжетдэй зүйлнүүдэй (үйлын хүгжэлтын эхин, үйлын уялдалга, үйлын хүгжэлтын эгээл дээдэ шата) үүргэ болон гол проблематика элирүүлжэ;
- үзэгдэжэ байһан зохёолнуудай байгуулгын (композициин) зүйлнүүдыг илгажа;
- зохёолой удха задалан харуулхадаа, геройн үүргэ ба героидо үгэхэн авторай сэгнэлтэ эли тодо болгожо;
- зохёолой героинуудай өөр өөрын ба бултандань хабаатай шэнжэнүүдыг тодорхойлон, характеристикэ үгэжэ, тэдэндэ авторай ямараар хандажа байһыг элирүүлхэ зорилготойгоор героинуудыг зэргэсүүлжэ;
- уран зохёолнуудай текст лирическэ, эпическэ, драматическа жанрай байһаарнь тэдэниинь хараадаа абажа, тодоор, уранаар уншажа;
- уран зохёолой героинуудта характеристикэ үгэхэ сложно түсэб табижа;
- үзэжэ байһан зохиолой героинууд тухай, тэдэндэ авторай ямараар хандажа байһыг хараадаа абан, нурагша бүхэнэй, бүхы нурагшадай зэргэсүүлхэн аман гү, али бэшэмэл өөрын бодомжолготой найруулга (сочинени- рассуждени) зохёожо;
- монологическа хэлэлгэ найнаар хэрэглэжэ, өөрынгөө ханамжа ойлгосотойгоор хэлэжэ, тэрэнэй ойлгуулжа, баримталжа, хамгаалжа;
- түсэб табижа, тэрэ тоодо тезиснэ түсэб, мүн литературна - критическэ статьянуудаар конспект бэшэжэ;
- нэгэ гү, али хэдэн материалнууд дээрэ үндэхэлэн, литературна темээр элидхэл, сонохол (сообщени) гү, али реферат бэлдэжэ;
- үзэхэн зохёолоор гү, али хэдэн зохёолнуудаар проблемнэ шэнжэтэй аман ба бэшэмэл бодомжолготой сочинени (сочинени- рассуждени), тэрэ тоодо зэргэсүүлхэн характеристикэ зохёожо, мүн литературна ба публицистическэ темэнүүдээр бодомжолготой сочинени зохёожо;
- литературыг асуудаонуудаар бэшэхэн хүдэлмэринүүдээр тезисүүдыг ба конспектнүүдыг табижа;

-бэе даагаад уншан номоор, харахан кинофильмүүдээр, теледамжуулгануудаар, зүжэгүүдээр, уран зурагуудаар, шагнахан хүгжэмөөр рецензи гү, али ханамжа бэшэжэ;
 - уншан номой справочна аппарат, мүн литературна терминүүдтэй словарь, шэнэ толинууды хэрэглэжэ г.м.

Мүнөө үедэ шабинарай бэе махабад бэхижүүлхэ, элүүр энхые сахиха тухай асуудал гол асуудал болоод байна. Тиимэһээ энэ хуралсалай программаар үзэгдэхэ материал үхибүүдэй ухаан бодол болон наһандань таарамжатайгаар зохёогдонхой.

Багша творческо хандажа, хурагшадайнгаа наһа, бэлэдхэл, мэдэсэ, шадабари хараадаа абан ажаллаха ёһотой. Сээжэлдэхэ зохёолнууд класс бүхэндэ багшын үзэмжөөр үгтэхэ гэжэ хараалагдана.

Тус ажалай программа тематическа, социально- историческа, хронологическа, историко- литературна, теоретико – литературна принципүүды баримталжа байгуулагдаа.

Программын бүридэл

Раздел	Сэдэбүүд
Оршол	Литература – үгын искусство
	Литературын түлэбүүд
	Уран зохёолой ньюсанууд
	«Автор-Зохёол- Уншагша» гэһэн бодосо
Фольклорой жанрнууд	Фольклор тухай ойлгосо
	Аман зохёолой түлэбүүд
	Бага, дунда, ехэ хэмжээнэй зохёолнууд
	Буряад арадай нааданууд
	Сэсэ буляалдаан
	Жороо үгэнүүд тухай мэдэсэ
	Таабаринууд тухай мэдэсэ
	Таабари зохёохо аргууд
	Онһон үгэнүүд тухай мэдэсэ
	Хошоо үгэнүүд тухай мэдэсэ
	Онһон хошоо үгэнүүдэй илгарал
Буддын шажанай зохёолнууд	Буддын шажанай зохёолнууд
	«Алтан үдэтэ хун шубуун»
	«Хорото жада»
Литературна онтохонууд	Ш.Нимбуев «Тархайн хүбүүн Зархай»
	Зохёолой сюжет ба композици.
	Литературна наадан
Үргэмжэлһэн зохёолнууд Хөөрөөн	Б-Б.Н. Намсарайн «Алтаргана»
	Зохёолой анализ
	Х.Н. Намсараев «Үри нэхэбэри».
	Зохёолой байгуулга
	Шалгалтын ажал
	Д.Н. Сультимов «Өөрыгөө хэһээбэ»
	Ц. Н. Номтоев «Хилээмэн».
Шалгалтын ажал	
Үргэмжэлһэн зохёолнууд Туужа	Ц-Б. Б.Бадмаев «Будамшуу-гай орон нютагаар Серёжын аяншалга».
Шүлэглэмэл зохёолнууд	Ч.Ц.Цыдендамбаев «Сэсэгхэн»
	Ц. Зарбуев «Буряад орон»
	А.Ж.Жамбалон «Галын хунби»

	Шалгалтын ажал
Басни	Басни тухай ойлгосо
	Г.Г.Чимитов «Эрэ тахья»
Зүжэглэмэл зохёолнууд	М.Ж.Батоин «Шэдитэ тулам»
	Зүжэгэй сюжедэй хүгжэлтэ
	Шалгалтын ажал
Жэлэй һүүлдэ шалгалта, тэрэнэй анализ.	

Буряад литератураар хурагшадай мэдэсэ, шадабари, дүршэл сэгнэхэ эрилтэ

Программын эрилтын ёһоор хурагшадай ямар мэдэсэ, шадабари, дүршэлтэй болоһые, буряад литрератураар хэр зэргэ бэлэдхэлтэй байһаниие зүбөөр элирүүлхэ, шалгаха гол зорилго болоно. Дээрэ хэлэгдэһэн шэглэлнүүд соо табигдаһан заабари хараадаа абажа, хурагшадай мэдэсэ сэгнэхэдээ, тэдэнэй журам, үзэл бодол, мэдэрэлын хэр зэргэ зүбөөр бүрилдэн, эстетическэ талаараа ямараар хүмүүжүүлэгдэжэ байнаб, уншаһан уран зохёолоо зүбөөр ойлгожо, сэгнэжэ шадаха шадабаринь хэр зэргэ бүрилдэжэ байнаб гэһэн зүйлнүүдтэ анхаралаа хандуулха хэрэгтэй.

Хурагшадай шата бүхэндэ (хэшээлэй алишье үедэ) үнгэргэгдэдэг хурагшадай уншалгын үедэ, уншажа байһан зохёолой удхые зүбөөр ойлгохо, хөөрөжэ шадаха дүршэлын хүгжөөхэ. Зохёол соо харуулагдаһан үйлэ хэрэг, үйлэдэгшэ нюурнууд, хэлэһэн үгэ, хэһэн хэрэг, зохёолой идейнэ удха болон уран хайханайн зүйлнүүдые элирүүлгэдэ уран зохёолой ямар удхатай, үүргэтэй байһыень хурагшадай ойлгожо, өөрынхээрээ сэгнэжэ шадаха дүршэл шадабарииень арьбадхаха, үргэдхэхэ.

Уран зохёол шудалан үзэлгэдэ, илангаяа тэрэнэй шүүмжэлэл хэлгэдэ литературын теори шудалха айхабтар ехэ удха шанартай. Литературын теориин удхые гүнзэгыгөөр ойлгуулха гэжэ оролдохо, гадна хурагшадай мэдэсые практическа ажалда, шудалан үзэжэ байһан уран зохёолоор (зохёолго) бэшэлгэдэ, хөөрэлгэдэ зүбөөр. Шадамараар хэрэглүүлхэ болоно. Энэ талаар литература болон искусство тухай хэлэһэн үгэ, статья хурагшадай литературна бэлэдхэлдэ тон ехэ удха шанартай.

Хурагшадые тусхай литературна бэлэдхэлтэй болгохын тула литературын теорие хайнаар шудалуулха, гүнзэгы мэдэсэтэй болгохо шухала. Эндэ багша хурагшада мэдэсэдэ, тэрэнэй шанартань ьусгаар эрилтэ табиха уялгатай.

Хурагшад зохёолго, асуудалда харюу, реферат, тестнүүдээр хүдэлмэри болон бэшэшье бэшэмэл хүдэлмэри ямараар бэшээб, тэрээн дээрэһэнь үндэһэлжэ, тэдэнэй литератураар бэлэдхэлэй, мэдэсын, аман ба бэшэмэл хэлэлгын дүршэл шадабариин хэр зэргэ хүгжэһыень сэгнэхэ болоно. Программын эрилтын ёһоор хурагшадай литератураар бэлэдхэл, илангаяа хурагшадай аман ба бэшэмэл хэлэлгын бэлэдхэл, дүршэл. Шадабари тусхай гуримтайгаар бүрилдүүлэгдэхэ ёһотой.

Хуралсалай жэлэй турша соо четверть бүхэндэ түрэлхи литератураар бэшэгдэхэ ёһотой зохёолгын тоо иимэрхүүгээр хубаагдаха болоно:

Класс	Бэшэгдэхэ зохёолгын тоо		
	Класстаа	Гэртээ	Хамта дээрээ
5	3-5	2-4	5-9

Зохёолгын хэмжээ гол түлэб иимэ байха: 5 класста – дэбтэрэй 1-2 нюур.

Хэрбээ хурагшын зохёолгын дээрэ хэлэгдээрилтэһээ багаар бэшэгдэһэн аад, удхын талаар хангалтатай байбалнь, эрилтын ёһоор сэгнэлтын тэмдэг табиха. Хэрбээ зохёолгын хараалагдаһан эрилтэһээ ехээр бэшэгдээд байгаа хаань, тэрэнтэй зэргэ сэгнэлтэ үргэжэ болохогүй.

Хурагшадай үгэһэн аман харюуда сэгнэлтэ табихадаа, иимэ гол эрилтэ хүтэлбэри болгон абаха:

1. Үзэжэ байһан зохёолой удха мэдэлгэ, уран хайханайн талые, идейнэ удхыень ойлголго, хайнаар уншажа, хөөрөжэ шадалга.

2. Зохёол соо харуулагдаһан үйлэ (эпизодой) хоорондохи холбоо, геройн хэһэн хэрэг, үйлэ. Хэлэһэн үгэ г.м. элирүүлэн хөөрөжэ шадалга.
3. Үзэһэн зохёолой эстетическэ удха элирүүлхын тулада хэрэглэгдэдэг уран хурса үгын үүргые ойлгожо, хэрэглэжэ шадалга.
4. Шүүмжэлгэ хэхэдээ, класстаа үзэһэн гү, али өөрөө уншаһан зохёолоо хэрэглэжэ хуралга.

Зохёол тухай мэдэхэ болоһон, ойлгоһон юумээ сэбэл литературна хэлээр хэлэжэ шадаха, харюу зүбөөр үгэхэ; класс бүхэндэ уранаар, тодо һонороор, ходорхойгоор уншаха, тиихэдээ 5 класста 1 минута соо 100 үгэһөө доошо бэшэ, 6 класста – 110 –һаа доошо бэшэ, 7 класста – 120 үгэһөө доошо бэшэ үгэ уншажа үрдихэ гэжэ хараалагдана. Саашадаа дээдэ класста уншалгаар иимэрхүү ёһо гурим гол түлэб баримталагдаха зэргэтэй.

«5» сэгнэлтэ:

- үзэжэ байһан зохёолойнгоо удхые тон найнаар, бүхөөр, гүнзэгыгөөр ойлгоһоноо харуулха, зохёолой идейнэ – эстетическэ удхые тайлбарилхадаа, уран аргын үүргэ харуулагдаһан үйлын хоорондохи үлхөө холбоо, геройн ба үйлэдэгшэ нюурнудай абари зан, хэһэн хэрэг болон тэрэнэй ямар удхатай байһые ойлгоһоноо хэлэжэ, хөөрөжэ шадаха байхадань;
- уран захёолой шүүмжэлэл хэхэдээ, литературын теорёор мэдэсээ, шүүмжэлэл хэхэ дүршэлөө, хэлэһэн һанал бодолоо баримталхын тула текст соо байһан зүйлнүүдые хэрэглэжэ, зохёол сохи үе сагай хоорондохи холбоо тайлбарилжа шадахадань (9-11 кл.);

«4» сэгнэлтэ:

- зохёолой текст найнаар, гүнзэгыгөөр ойлгоһон байхадань;
- зохёолой идейнэ – эстетическэ удхые тайлбарилхадаа, уран аргын үүргэ харуулагдаһан үйлын хоорондохи холбоо, геройн ба үйлэдэгшэ нюурнудай абари зан, хэһэн хэрэг болон тэрэнэй ямар удхатай байһые ойлгоһоноо хэлэжэ, хөөрөжэ шадаха байхадань;
- уран захёолой шүүмжэлэл хэхэдээ, литературын теорёор мэдэсээ, шүүмжэлэл хэхэ дүршэлөө, хэлэһэн һанал бодолоо баримталхын тула текст соо байһан зүйл хэрэглэжэ, шадаха байхадань;
- сэбэр литературна хэлээр хэлэжэ, хөөрөжэ шадаха байхадань табиха.

Гэбэшье хурагша үгэһэн харюу соогоо 1-2 бага зэргын алдуу гаргахадань табиха.

«3» сэгнэлтэ:

- үзэжэ байһан зохёолойнгоо текст гол түлэб мэдэһэн, дунда зэргээр ойлгоһон байхадань, зохёолой уран найхание болон идейнэ удха тайлбарилхадаа, үгын уран аргын үүргые гол үйлын хоорондохи холбоо, герйн абари зан, хэһэн хэрэг хэр зэргэ ойлгоһоноо гол түлэб хэлэжэ шадаха байхадань;
- литературын теориин асуудал юрэнхыдөө мэдэхэ байбашье, зохёол шүүмжэлхэдээ, тэрэнэ хэрэглэжэ шадаха шадабариинь тулюур байхадань;
- зохёол шүүмжэлхэ дүршэлтэй хүсэд болоогүй, хэлэһэн һанал бодолоо зохёолой текстээр баримталха шадабариинь тулюур байхадань;
- уншажа, хөөрөжэ шадаха шадабариинь юрэ дунда зэргэ байхадань табиха. Багшын асуудалда харюусахадаа, хэдэн алдуу гаргаад, найнаар хэлэжэ шадаагүй һаань, харюугай байгуулга дутуутай байхадань табиха.

«2 сэгнэлтэ»:

- зохёолой удха тулюураар мэдэхэ, зохёолой идейнэ – эстетическэ удхые тайлбарилхадаа, гол геройн, үйлэдэгшэ нюурнудай хэһэн хэрэг, үйлэ, һанал бодол, абари зан, шухала уран аргын үүргые элирүүлжэ шадахагүй, юрэ теоретико – литературна ойлгосо мэдэхэгүй, литературна хэлэнэйн ахир, уншалгые техникэ тулюур, уншаха, хөөрэхэдөө ядалдадаг байхадань;
- мүн зохёолой удхаар юумэ мэдэхэгүй, программын гол шухала теоретико- литературна асуудал огтолон ойлгоогүй байхадань;
- хэлэхэ, хөөрэхэ юумээ зүбөөр байгуулжа, зохёожо шадахагүй, уншаха, хөөрэхэ дүршэлын тон ахир, тулюур байхадань табиха.

Зохёолго сэгнэлгэ

«5» сэгнэлтэ:

- үзэжэ байһан зохёолойнгоо текст тон найнаар мэдэжэ, табиһан түсэбэй ёһоор темээ гүнзэгыгөөр харуулжа, бэшэһэн зүйл, һанал бодолоо батаар үндэһэлжэ, жэшээгээр баримталһан, темээ зүбөөр харуулхын тула литературна материал найнаар эблүүлэн шүүмжэлжэ, нэгэдхэжэ, тобшолол хэжэ шадахадань;
- удхадань тааруулһан һайн стильтэй; зүб литературна хэлээр бэшэгдэһэн байхадань;
- хэлэлгын нэгэн гү, али хоёр алдуу хэһэн; удхын талаар багашаг эли бэшэ зүйл гаргаһан байхадань табиһа;

«4» сэгнэлтэ:

- табиһан түсэбэй ёһоор темээ яһала дүүрэнээр удхалжа, литературна материал һайн мэдэхэ байһанаа харуулжа, зохёолойнгоо бэшэшье хэрэгтэй материал хэрэглэжэ, һанал бодолоо үндэһэлжэ, тобшолол ба согсолол хэжэ шадахадань;
- удхын 2-3 алдуу гаргаһан, темэһээ хажуу тээшэ халта хазагайрһан. 3-4 хэлэлгын дутагдал гаргаһан байхадань табиһа.

«3» сэгнэлтэ:

- темэ гол түлэб харуулагдаад, бүхы дээрээ зүбшүү байбашье, нэгэ талаһаань харуулһан гү, али темээ гүйсэд харуулжа шадаагүй, найруулан бэшэхэдээ текстын удхаар зарим тэды алдуу гаргаһан, темэ хазагайруулагдаһан, тобшолол ба согсолол хэжэ шадаагүй байхадань;
- литературна материал яһала гуримтайгаар найруулһан аад, зүгөөр зарим һанал бодолоо һамарһан, урда хойнонь оруулһан байхадань;
- удхын талаар 4-5 дутуу зүйл, хэлэлгын талаар дүрбэһөө дээшэ бэшэ алдуу гаргаһан байхадань табиһа.

«2 сэгнэлтэ»:

- темээ хүсэд харуулжа шадаагүй, түсэбөө баримталаагүй, зохёолой текст тулюураар мэдэхэ, зарим үйлэ огтолон мэдэхгүй дээрэһээ, дутуу бэшэһэн, ямаршье тобшолол, согсолол хээгүй, һанал бодолоо текстын материалаар баримталаагүй, юрэнхыгөөр бэшэжэрхиһэн байхадань;
- зохёолгын хубинууд хоорондоо һулаар холбогдоһон, бэшэһэн материалаа бодолгүйгөөр эблүүлһэн байхадань;
- тулюур хэлэтэй, огто таарахагүй хэлэнэй алдуунууды гаргаһан байхадань табиһа.

Энэ тайлбари бэшэг соо үгтэһэн дурадхалнууды багша бэлүүлхэдээ, һурагшадайнгаа һаһа, бэлэдхэл, мэдэсэ, шадабари хараадаа ябан ажаллаха. Сээжэлдэхэ зохеолнууд багшын үзэмжөөр үгтэхэ гэжэ хараалагдана.

Тус ажалай программа 1 жэлдэ зохёогдоо, неделидэ 1 час үгтэнэ. Багша «Календарна – тематическа түсэблэлгэдэ» хубилалта оруулха эрхэтэй.

Каледарна – тематическа түсэблэлгэ /5 класс/

нара, үдэр		Программын материал	Хэшээлэй темэ	Ча-сууд	Түсэблэнэн үрэ дүнгүүд			Элдэб практическа даабаринууд	Гэрэй даабари
түсэб	факт				Үхибүүнэй өөрын хүгжэлтын дүнгүүд	Метапредметнэ үрэ дүнгүүд	Буряад литератураар шадабари, мэдэсэ		
06.09		Оршол	Литература - үгын искусство Литературын түлэбүүд	1	Хүнэй аман ба бэшэгэй хэлэлгын онсо өөрэ байһые ойлгоно. Өөрын ба хүнүүдэй ажабайдалда түрэл хэлэн ямар үүргэтэйб гэжэ ойлгоно	<p>Бэээ гуримшуулаад ябаха шадабари: багшатаяа хамта хэшээлэйнгээ зорилго табиха; - хэшээлдээ юу хэһэнээ хойно хойноһоонь тоолохо; Оришон тойрониие шудалха шадабари : - номоор хүдэлхэ (номой гаршагай, тусгаар тэмдэгүүдэй үүргэ ойлгохо); Харилсаха шадабари: өөрынгөө ханаа бодол аман хэлэлгээр, харуулха; Бэээ гуримшуулаад ябаха шадабари: өөрынгөө, нүхэдэйнгөө, классайнгаа ажал багшатаяа сугтаа урид зохёогдоһон критеринүүдээр шалгаха; - багшын үгэһэн түсэбөөр, алгоритмаар хүдэлжэ шадаха.</p>	«Литература» гэхэн предметэй зорилго. Уран зохёол уншалга ба хадуун абалга. Уран зохёолой үнэн ба үнэн бэшэ талануудын. "Уран зохёолшо" ба автор" гэхэн ойлгосонууд". Литературын жанрнууд үни саһаа бии болон тогтоһон, литературы ажабайха формонууд Научна болон уран литература тухай ойлгосо. Литературын түлэбүүд тухай ойлгосо.	Толи сооһоо удхыень абаад бэшэхэ. Хүсэнэгтэ уран бүтээлнүүд юугээр хэгдэдэг бэ- бэшэхэ. Схемээр ажаллаха-а жалай дэбтэр-стр. 4 Хүсэнэгөөр ажал хэхэ. Схемээр ажал /а/д/	7 нюур – зохёолнуудые уншаад, схемэдэ тааруулан тэмдэглэхэ

13.09			Уран зохёолой нюусанууд «Автор-Зохёол-Уншагша» гэхэн бодосо	1	Хүнэй аман ба бэшэгэй хэлэлгын онсо өөрэй байһые ойлгоно. Хэлэнэй аргаар хажуудахи хүнтээ харилсанаб, бэшэмэл текстын удха үзэнэб гэжэ ойлгоно.	<p>Бээ гуримшуулаад ябахад шадабари (регулятивные УУД):</p> <ul style="list-style-type: none"> - хэшээлдээ юу хэхээ байһанаа хойно хойноһоонь тоолохо. <p>Орион тойрониие шудалхад шадабари:</p> <ul style="list-style-type: none"> - багшатаяа болон нүхэдтээ хамта дүн гаргаха; - үгөөр хэлэгдэн ойлгосо схемэ болгохо. <p>Харилсаха шадабари:</p> <ul style="list-style-type: none"> - өөрынгөө ханаа бодол аман хэлэлгээр харуулха; - хажуудахи хүнүүдээ шагнаха. <p>Бээ гуримшуулаад ябахад шадабари:</p> <ul style="list-style-type: none"> - юу хэхэ гээшэбиб гэжэ уридшалан хэлэхэ; <p>Орион тойрониие шудалхад шадабари:</p> <ul style="list-style-type: none"> - багшатаяа болон нүхэдтээ хамта дүн гаргаха; <p>Харилсаха шадабари :</p> <ul style="list-style-type: none"> - өөрынгөө ханаа бодол аман хэлэлгээр, тийхэдэ багахан текст зохёожо, бэшэгэй хэлэлгээр харуулха; 	<p>Нурагшадай үгын баялиг, бэшэмэл ба аман хэлэлгэ хүгжөөлгэ, уран зохёолой нюусануудтай танилсалга.</p> <p>Уран гоёр уншажа шадаха</p> <p>Багшын ударидалга доро анализ хэжэ нураха</p> <p>Өөрынгөө ханамжанууды тодоор бэшэжэ нургаха</p> <p>Юрэ хөөрэнэн, асууһан, шангадхана мэдүүлэлнүүды хэрэглэжэ нургаха.</p>	<p>Автор-Зохёол-Уншагша-бодосо дээрэ ажал. Схемээр ажал-1,2 ажалай дэбтэр. «Автор-художник, автор-публицист» бодосонууд . Тестнүүд дээрэ ажал</p>	<p>Донидой нуурһаа рассказ бэшэхэ Д-2 стр. 7 /ажалай дэбтэр/</p>
20.09		Фол ькло	Фольклор тухай	1	хүнэй аман ба бэшэгэй	<p>Бээ гуримшуулаад ябахад шадабари:</p>	<p>Арадайнгаа хэр уһаа абажа ябаһан</p>	<p>Тест, уншалга.</p>	

		рой жан рнуу д	ойлгосо		хэлэлгын онсо өөрэ байһые ойлгоно.	- багшатаяа хамта хэшээлэйнгээ зорилго табиha; - өөрынгөө, нүхэдэйнгөө, классайнгаа ажал багшатаяа сугтаа урид зохёогдоһон критеринүүдээр шалгаха; Оршон тойроние шудалха шадабари: - багшатаяа болон нүхэдтээ хамта дүн гаргаха; Харилсаха шадабари : - уран гоёор уншаха, хөөрэхэ;	алтан баялиг- арадай аман зохёол тухай мэдэсэ үргэдхэн, һонирхол түрүүлнэ. Эпическэ, шүлэглэмэл, зүжэглэмэл жанрнууд тухай ойлгосо		
27.09			Аман зохёолой түлэбүүд	1	Хэлэнэй аргаар хажуудахи хүнтээ харилсанаб, бэшэмэл текстын удха үзэнэб гэжэ ойлгоно.	Бээ гуримшуулаад ябаха шадабари: багшын үгэһэн түсэбөөр, алгоритмаар хүдэлжэ шадаха. Оршон тойроние шудалха шадабари: номоор хүдэлхэ (номой гаршагай, тусгаар тэмдэгүүдэй үүргэ ойлгохо) Харилсаха шадабари: классайнгаа үхибүүдтэй, багшатаяа яагаад ажалаа эмхидхэхэ, ямар журамуудые сахиха тухайгаа хэлсэхэ.	Үзэһэн, мэдэһэн зохеолой удхаар ойлгоһоноо, мэдэхэ болоһон юумээ өөрынгөө үгөөр хөөрөжэ һураха Табиһан асуудалнуудтаа дүүрэн харюу үгэжэ хургаха; Ролеор уншажа хургаха. Диалог тухай ойлгосо	Таблицаар ажал- фольклор литература хоёрой илгаа Зохёолнууд ые жанраар харилсуулха	Тест стр. 9 /Аж/д/ \
04.10			Бага хэмжээнэй зохёолнууд	1	хүнэй аман ба бэшэгэй хэлэлгын онсо өөрэ байһые	Бээ гуримшуулаад ябаха шадабари: - өөрынгөө, нүхэдэйнгөө, классайнгаа ажал багшатаяа сугтаа урид зохёогдоһон критеринүүдээр	Бага: Таабаринууд, оньһон, хошоо, жороо, шог ёгто үгэнүүд, Дунда: дуунууд,	Тоолуурнуудые уншаха, таблицар ажал,	Тоолуурнуудые сээжэлдэхэ стр. 11

				<p>ойлгоно (аянга, хэлэлгын темп, үгэнүүдэй болон сэглэлтын тэмдэгүүдэй үүргэ).</p>	<p>шалгах; - багшын үгээн түсэбөөр, алгоритмаар хүдэлжэ шадаха.</p> <p>Орион тойрониие шудалха шадабари:</p> <p>- номоор хүдэлхэ (номой гаршагай, тусгаар тэмдэгүүдэй үүргэ ойлгохо);</p> <p>- текст уншажа, асуудалнуудта харюу олохо;</p> <p>- багшатаяа болон нүхэдтээ хамта дүн гаргах; - үгөөр хэлэгдээн ойлгосо схемэ, таблица, модель болгохо. Тиин һөөргэнь модель соо харуулаатай ойлгосо үгөөр хэлэхэ;</p> <p>- текстын удха дамжуулха.</p> <p>Харилсаха шадабари:</p> <p>- хоёр хоёроороо, бүлэг бүлэгөөр хүдэлхэ, тиихэдээ олон ондоо «тушаал» бэе дээрээ абаха: ударидагшын, даабари дүүргэгшын, бэшээшын г.м.</p>	<p>онтохонууд, магтаалнууд, соло дуудалганууд.</p> <p>Ехэ: Мифүүд, домогууд, үльгэрнүүд тухай ойлгосо</p>	<p>ажалай дэбтэрэй даабаринууды дүүргэхэ.</p>	<p>(нурагшын үзэмжөөр).</p>
--	--	--	--	---	---	---	---	-----------------------------

11.10			Дунда хэмжээнэй зохёолнууд Ехэ хэмжээнэй зохёолнууд	1	Өөрын ба хүнүүдэй ажабайдалда түрэл хэлэн ямар үүргэтэйб гэжэ ойлгоно (хэлэнэй аргаар хажуудахи хүнтээ харилсанаб, бэшэмэл текстын удха үзэнэб гэжэ ойлгоно)	Бээ гуримишуулаад ябаха шадабари: - хэшээлдээ юу хэһэнээ хойно хойноһоонь тоолохо; - юу хэхэ гээшэбиб гэжэ уридшалан хэлэхэ; - өөрынгөө, нүхэдэйнгөө, классайнгаа ажал багшатаяа сугтаа урид зохёогдоһон критеринүүдээр шалгаха; - багшын үгэһэн түсэбөөр, алгоритмаар хүдэлжэ шадаха. Орион тойрониие шудалха шадабари: - номоор хүдэлхэ (номой гаршагай, тусгаар тэмдэгүүдэй үүргэ ойлгохо); - текст уншажа, асуудалнуудта харюу олохо; Харилсаха шадабари: - хоёр хоёроороо, бүлэг бүлэгөөр хүдэлхэ, тийхэдээ олон ондоо «тушаал» бэе дээрээ абаха: ударидагшын, даабари дүүргэгшын, бэшээшын г.м.	Бага: Таабаринууд, оньһон, хошоо, жороо, шог ёгто үгэнүүд, Дунда: дуунууд, онтохонууд, магтаалнууд, соло дуудалганууд. Ехэ: Мифүүд, домогууд, үльгэрнүүд тухай ойлгосо Бага: Таабаринууд, оньһон, хошоо, жороо, шог ёгто үгэнүүд, Дунда: дуунууд, онтохонууд, магтаалнууд, соло дуудалганууд. Ехэ: Мифүүд, домогууд, үльгэрнүүд тухай ойлгосо	Тоолуурнууды уншаха, таблицар ажал, ажалай дэбтэрэй даабаринууды дүүргэхэ. Тоолуурнууды уншаха, таблицар ажал, ажалай дэбтэрэй даабаринууды дүүргэхэ.	Оньһон үгэнүүдтэ ород аналог олохо. ородһоо оршуулха ?- 2 стр. 12 (учебник)
18.10			Буряад арадай нааданууд	1	Нааданууды наадахадаа, гүнзэгы удхатай байһыень, бүлэг	Бээ гуримишуулаад ябаха шадабари: - юу хэхэ гээшэбиб гэжэ уридшалан хэлэхэ; - өөрынгөө, нүхэдэйнгөө, классайнгаа ажал багшатаяа сугтаа	Арадайнгаа хэр угһаа абажа ябаһан наадануудай дүримүүдтэй танилсан, аман хэлэлгэ, хүбэлгэн	Хэшээл-практикум-Наадануудт ай танилсаха, наадаха.	Шэрээн саана һуугаад наадаха зохохо

					бүлэгөөр наададаг байһыень элирүүлхэ	урид зохёогдоһон критеринүүдээр шалгах; Оршон тойрониие шудалха шадабари: буряад арадай наадануудые ойлгожо абаха. Харилсаха шадабари: - хоёр хоёроороо, бүлэг бүлэгөөр хүдэлхэ, тиихэдээ олон ондоо «тушаал» бэе дээрээ абаха: ударидагшын, даабари дүүргэгшын.	ухаа хүгжөөн, эбтэйгээр наадаха шадабари олгохо.	Ребус тааха Нааданай орон тухай: нэгэ нэгэ наада наадаха.	
25.10		Сэсэ буляалдаан	1	Өөрын ба хүнүүдэй ажабайдалда түрэл хэлэн ямар үүргэтэйб гэжэ ойлгоно.	Бээ гуримшуулаад ябах шадабари: - өөрынгөө, нүхэдэйнгөө, классайнгаа ажал багшатаяа сугтаа урид зохёогдоһон критеринүүдээр шалгах; Оршон тойрониие шудалха шадабари: - номоор хүдэлхэ (номой гаршагай, тусгаар тэмдэгүүдэй үүргэ ойлгохо); - зураг хаража асуудалнуудта харюу олохо; - текстын удха дамжуулха. Харилсаха шадабари : - хоёр хоёроороо, бүлэг бүлэгөөр хүдэлхэ, тиихэдээ олон ондоо «тушаал» бэе дээрээ абаха: ударидагшын, даабари дүүргэгшын, бэшээшын г.м.	Арадай аман зохёолой нэгэн болохо Сэсэ буляалдаан гэһэн бага жанрай зоёолтой танилсан, аман хэлэлгэ, хүбэлгэн ухаа хүгжөөн, суг хамта хүдэлхэ шадабари олгохо.	«Тэнэгһээ суخال...» уншаха. Текстын удхаар асуудалнуу дта харюу бэшэхэ. Жэшээнүүд дээрэ ажал.	11 нюур-аж/ д- таблицаар даабари	

08.11			Жороо үгэнүүд тухай мэдэсэ	1	Үлгын дуу шагнаха. Буряд хэлэнэйнгээ уян нугархай байһыень ойлгуулха	<p>Бээ гуримшуулаад ябаха шадабари :</p> <p>-багшатаяа хамта хэшээлэйнгээ зорилго табиха; -хэшээлдээ юу хэһэнээ хойно хойноһоонь тоолохо; -юу хэхэ гээшэбиб гэжэ уридшалан хэлэхэ; -өөрынгөө, нүхэдэйнгөө, классайнгаа ажал багшатаяа сугтаа урид зохёогдоһон критеринүүдээр шалгаха;</p> <p>Орион тойрониё шудалха шадабари:</p> <p>-текст уншажа, асуудалнуудта харюу олохо; - текстын удха дамжуулха.</p> <p>Харилсаха шадабари:</p> <p>- өөрынгөө һанаа бодол аман хэлэлгээр, тиихэдэ багахан текст зохёожо, бэшэгэй хэлэлгээр харуулха; - классайнгаа үхибүүдтэй, багшатаяа яагаад ажалаа эмхидхэхэ, ямар журамуудыё сахиха тухайгаа хэлсэхэ.</p>	Жороо үгэнүүд тухай мэдэсэ үргэдхэн, хүндэ ямар нүлөө үгэдэгыень элирүүлхэ. Жороо үгын байгуулга, абяанай зураг, ритм, рифмэ.	Жороо үгэнүүдыё уншаха, сээжэлдэхэ. Үлгын дуу шагнаха, сээжэлдэхэ	Зурагаар ажал - стр. 14-15 аж/д Үлгын дуу сээжэлдэ хэ стр. 15 аж/д
15.11			Таабаринууд тухай мэдэсэ	1	Хүнэй аман ба бэшэгэй хэлэлгын онсо өөрэ	<p>Бээ гуримшуулаад ябаха шадабари:</p> <p>-өөрынгөө, нүхэдэйнгөө, классайнгаа ажал багшатаяа сугтаа</p>	Таабаринууд тухай мэдэсэ дабтан үргэдхэхэ, зохёохо аргуудтай	Таблицаар ажал. Зурагаар таабарин	Филворд тааха –стр. 22 –аж.д.

					байһые ойлгоно (аянга, хэлэлгын темп, үгэнүүдэй болон сэглэлтын тэмдэгүүдэй үүргэ).	урид зохёогдоһон критеринүүдээр шалгах; -багшын үгэһэн түсэбөөр, алгоритмаар хүдэлжэ шадаха. Оршон тойрониие шудалха шадабари: - зураг хаража гү, али текст уншажа, асуудалнуудта харюу олохо; - текстын удха дамжуулха. Харилсаха шадабари: -уран гоёор уншаха, хөөрэхэ.	танилсуулха. Таабаринууд тухай тобшо ойлгосо, тэдэнэй удха, илгаа. Таабаринуудай образно найруулга тухай, онсо шэнжэ шанарынь ойлгуулха.	тайлбари харилсуулха	
22.11			Онһон хошоо үгэнүүдэй илгарал Найруулга -Онһон үгын удхаар онтохон.	1	Өөрын ба хүнүүдэй ажабайдалда түрэл хэлэн ямар үүргэтэйб гэжэ ойлгоно (хэлэнэй аргаар хажуудахи хүнтээ харилсанаб, бэшэмэл текстын удха үзэнэб гэжэ ойлгоно), хүнэй аман ба бэшэгэй хэлэлгын	Бээ зуримшуулаад ябахашадабари: -хэшээлдээ юу хэһэнээ хойно хойноһоонь тоолохо; -багшын үгэһэн түсэбөөр, алгоритмаар хүдэлжэ шадаха. Оршон тойрониие шудалха шадабари: -текст уншажа, асуудалнуудта харюу олохо; -багшатаяа болон нүхэдтээ хамта дүн гаргах; -үгөөр хэлэгдэһэн ойлгосо таблица, модель болгохо. Тийн һөөргэнь модель соо харуулаатай ойлгосо үгөөр хэлэхэ; - текстын удха дамжуулха. Харилсаха шадабари: -хажуудахи хүнүүдээ шагнаха,	Онһон хошоо үгэнүүд тухай мэдэсэ дабтан үргэдхэхэ. Онһон хошоо үгэнүүдэй лексическэ болон уран найханай органууды харуулха.	Ребусууды е таагаад, хошоо үгэнүүды бэшэхэ. Онһон үгын удхаар онтохо зохёохо. Притча оршуулаад, тобшолол гаргах. Тийгээд удхадань	3-3 Ребусууды зохёохо. Притча оршуулха . (раздаточный материал)

					онсо өөрэ байһые ойлгоно (аянга, хэлэлгын темп, үгэнүүдэй болон сэглэлтын тэмдэгүүдэй үүргэ).	тэдэнэй хэлэһэниие ойлгохо; -уран гоёор уншаха, хөөрэхэ; -классайнгаа үхибүүдтэй, багшатаяа яагаад ажалаа эмхидхэхэ, ямар журамуудые сахиха тухайгаа хэлсэхэ.		тааруулан шэлэхэ.	
29.11			Шалгалтын ажал	1	Бэшэмэл текстын удха үзэнэб гэжэ ойлгоно.	Бэээ зуримшуулаад ябаха шадабари: -багшын үгэһэн түсэбөөр, алгоритмаар хүдэлжэ шадаха. Орион тойрониие шудалха шадабари: - багшатаяа болон нүхэдтээ хамта дүн гаргаха; Харилсаха шадабари: -классайнгаа үхибүүдтэй, багшатаяа яагаад ажалаа эмхидхэхэ, ямар журамуудые сахиха тухайгаа хэлсэхэ.	хурагшадай мэдэсэ, дадал, шадабари шалгалта	Тест -стр. 26 аж.д	16 нюур даабари №1
06.12	Буддын шажанай зохёолну	Буддын шажанай зохёолнууд	Буддын шажанай	1	Буряад сэдхэлтэй гээр хүмүүжэхэ хэшээлнүүд. Би буряадби	Орион тойрониие шудалха шадабари: -текст уншажа, асуудалнуудта харюу олохо; - багшатаяа болон нүхэдтээ хамта дүн гаргаха;	Буддын шажанай зохёолнуудтай хурагшады танилсуулан, буддын шажанай хургаал заабари дээрэ	«Юртэмсын заршам» зохёолоор ажал Таблица-10 сагаан	«Хоёр толгойтой бүргэд» уншаха стр. 28

		уд	<p>хургаал заабари «Алтан үдэтэ хун шубуун»</p>	<p>гэомогорхол түрүүлхэ. Хомхой хобдог зан абари гээшэ нүгэл гэжэ ойлгуулха.</p> <p>Эхэ эсэгын уялга тухай бодомжолхо.</p>	<p>- текстын удха дамжуулха. Харилсаха шадабари: - хажуудахи хүнүүдээ шагнаха, тэдэнэй хэлэһэниие ойлгохо; - уран гоёор уншаха, хөөрэхэ; - классайнгаа үхибүүдтэй, багшатаяа яагаад ажалаа эмхидхэхэ, ямар журамуудые сахиха тухайгаа хэлсэхэ. Бээ гуримшуулаад ябаха шадабари: - хэшээлдээ юу хэһэнээ хойно хойноһоонь тоолохо; - юу хэхэ гээшэбиб гэжэ уридшалан хэлэхэ; - багшын үгэһэн түсэбөөр, алгоритмаар хүдэлжэ шадаха. Оршон тойрониие шудалха шадабари: - текст уншажа, асуудалнуудта харюу олохо; - багшатаяа болон нүхэдтээ хамта дүн гаргаха; - текстын удха дамжуулха. Харилсаха шадабари: - хажуудахи хүнүүдээ шагнаха, тэдэнэй хэлэһэниие ойлгохо; - уран гоёор уншаха, хөөрэхэ.</p>	<p>хүмүүжүүлхэ Зохёолой текст хондорхойгоор, уран гоёор уншажа хургаха. Прозаическа хэһэгүүдые удхадань дүтэрхыгөөр, тобшоор хөөрөжэ хургаха</p>	<p>нүгэл, 10 сагаан буян. Зохёолоор ажал</p>	<p>?2 стр. 28 (ажалай дэбтэр) Асуудалд а харюу- стр. 27</p>
--	--	----	---	--	---	--	--	---

13.12			«Хорото жаданууд» зохёолой удха «Хорото жаданууд»: буянтай хэрэгүүд	1	Текстын удха дээрэ буянтай, нүгэлтэй хэрэгүүд тухай бодомжолхо.	Бээ гуримшуулаад ябахад шадабари: -хэшээлдээ юу хэһэнээ хойно хойноһоонь тоолохо; -багшын үгэһэн түсэбөөр, алгоритмаар хүдэлжэ шадаха. Орион тойроние шудалхад шадабари: - текстын удха дамжуулха. Харилсаха шадабари: -хажуудахи хүнүүдээ шагнаха, тэдэнэй хэлэһэниие ойлгохо; -уран гоёор уншаха, хөөрэхэ.	Зохёолой текст ходорхойгоор, уран гоёор уншажа хургаха. Прозаическа хэһэгүүдые удхадань дүтэрхыгөөр, тобшоор хөөрөжэ хургаха	Тест уншаха, хөөрэхэ. Зурагаар ажал- «Үлзытэ найман тэмдэг» олохо, удхыень тайлбарилха/стр.29 аж.д/	Тест –стр. 28 аж.д. Буддын шажанай зохёолну удаар 5-5 асуудалтай тест зохёохо.
20.12			Шалгалтын ажал	1	Хэлэнэй аргаар хажуудахи хүнтээ харилсанаб, бэшэмэл текстын удха үзэнэб гэжэ ойлгоно.	Бээ гуримшуулаад ябахад шадабари: -багшын үгэһэн түсэбөөр, алгоритмаар хүдэлжэ шадаха.	хурагшад мэдэсэ, дадал, шадабари шалгалта	Тест + багахан зохёолго /стр. 31-33 аж.д/	Зохёолгын тобшолол гаргаха
27.12			Ш.Нимбуев «Гархайн хүбүүн Зархай»	1	Бүлэгөөр- текст янза бүрээр уншаха. Индивидуална өөрыгөө шалгаха	Бээ гуримшуулаад ябахад шадабари: -хэшээлдээ юу хэһэнээ хойно хойноһоонь тоолохо; -багшын үгэһэн түсэбөөр, алгоритмаар хүдэлжэ шадаха.	Асуудал табижа хураха, юумэнэй нарин холбоо хаража, өөрын ханамжа хэлэхэ.	Уншаха, сюжетээр хөөрөө бэлдэхэ	Асуудалда харюу. Кросс-ворд тааха.

					Фронтальна-удха тайлбарилха				
10.01			Зохеолой сюжет ба композици.	1	Бүлэгөөр- бэе бэеэ сэгнэхэ. Индивидуаль на- текст дээрэ хүдэлмэри.	Зохёолой байгуулга гэнэн литературна ойлгосотой, уран зохёол бэшэхэ аргуудтай танилсаха.	Зохёолой шүүлбэри хэхэ анаха дадал үргэлжэлүүлхэ, гүнзэгырүүлхэ	Уранаар уншаха, табиһан зорилгоёо бээлүүлхэ, табиһан һуралсалай зорилго өөрөө бүтээхээ оролдохо.	Асуудал-нуудта харюу.
17.01			Б-Б.Н. Намсарайн «Алтаргана» Уран бүтээлэй хэшээл.	1	Бүлэгөөр- зохёолой байгуулгаар бүлэг болон хүдэлмэрилхэ Индивидуаль на- зохёолой удха дээрэ хүдэлмэри, уран уншалга.	Б-Б.Н. Намсарайн зохёохы намтар, зохёолнуудтайнь танилсаха, уран аргууд тухай мэдэсэ үргэдхэхэ.	Бүлэгөөр ажаллаха дадал үргэдхэхэ.	Уншаһанаа ойлгохо, дүүрэн харюу үгэхэ, зэргэсүүлгэ хэжэ харюугаа, һанамжаяа баталха	Сээжэ харюу.
24.01 31.01			Х.Н. Намсараев «Үри нэхэбэри». Зохеолой	2	Индивидуаль на- текст дээрэ ажал Бүлэгөөр-удха тайлбарилха	Уран уншалга, удхын сохилто гэнэн ойлгосонууды элирүүлхэ.	Өөрын уран уншалгын дадалаа дээшэлүүлхэ.	Бэшэ хүнүүдэй ба өөрын уншаһанаа шагнаха,	Шалгалтын уншалга.

			байгуулга. Зохёолой байгуулга. Шалгалтын ажал.					хөөрөжэ шадаха, сэгнэхэ.	
07.02			Д.Н. Сультимов «Өөрыгөө хэһээбэ»	1	Индивидуаль на хүдэлмэри- зохёолго бэшэхэ.	Ямар нэгэ һонин ушар тухай гү, али өөрынгөө дуратай юумэн тухай багахан рассказ зохёохо.	Зохёохы дадалаа үргэдхэхэ	Үгын баялиг, бэшэмэл ба аман хэлэлгээ хүгжөөхэ.	Асуудалд а харюу.
14.02			Ц. Н. Номтоев «Хилээмэн». Шалгалтын ажал.	1	Индивидуаль на хүдэлмэри- уншалга. Бүлэгөөр хүдэлмэри – сугтаа ажаллаха.	Зохёол уншаад, таряан ажалтай танилсаха, хүдөө зоной хилээмэндэ хандасатай танилсаха	Шэнэ юумэ мэдэхэ дадал үргэдхэхэ.	Үзэһэнөө, мэдэсээ холбон хөөрэхэ, зэргэсүүлхэ	Сээжэ харюу.
21.02 28.02 07.03 14.03 21.03 04.04 11.04			Ц-Б. Б.Бадмаев «Будамшуу- гай орон нютагаар Серёжын аяншалга».	7	Фронтальная –асуудалда харюу. Индивидуаль на- текст дээрэ хүдэлмэри.	Зохёолой сюжет, композици гэхэн литературна ойлгосонуудтай танилсаха, туужа тухай ойлгосотой танилсаха, онсо шэнжэнүүдын мэдэдэг болохо, зохёолой онсо шэнжэ илгахэ шадабарияа дээшэлүүлхэ.	Үзэһэн темээр һонирхохо, сугтаа хүдэлхэ дадалаа үргэдхэхэ.	Уншанаанаа хөөрөжэ шадаха, харюугаа жэшээнүүд ээр баталха, арадайнгаа ёһо заншал шудалха.	Шалгалт ын тест.

18.04 25.04			Шүлэглэмэл зохёолнуудай онсо янза зохёол жэшээ болгон). Шалгалтын ажал.	2		Шүлэглэмэл жанрай зохёолтой танилсаха, илгах. Пейзажна лирикэ гэжэ ойлгосотой танилсаха, уран шүлэг шүүлбэрилхэ заршамтай танилсаха. Шүлэглэмэл зохёолой хэлэнэй уран аргуудтай танилсаха.	Үзэһэн темээр һонирхохо, сугтаа хүдэлхэ дадалаа үргэдхэхэ.	Шүлэглэмэл зохёолой хэлэнэй уран аргууды, илгажа шадаха. (метафора, олицетворени, зэргэсүүлг, эпитет.)	Шүлэг сээжэлдэхэ
02.05			М.Ж. Батоин «Шэдитэ тулам»	1	Бүлэгөөр-удха тайлбарилха Индивидуальна- текст дээрэ ажал	Уран уншалга, удхын сохилто гэхэн ойлгосонууды элирүүлхэ.	Өөрын уран уншалгын дадалаа дээшэлүүлхэ	Бэшэ хүнүүдэй ба өөрын уншаһанаа шагнаха, хөөрөжэ шадаха, сэгнэхэ.	Асуудалда харюу.
16.05	Дабталга	Жэлэй хүүлдэ дабталга	1	Өөрын ба хүнүүдэй ажабайдалда түрэл хэлэн ямар үүргэтэйб гэжэ ойлгоно (хэлэнэй аргаар хажуудахи	Бэээ гуримшуулаад ябаха шадабари: -хэшээлдээ юу хэһэнээ хойно хойноһоонь тоолохо; -юу хэхэ гээшэбиб гэжэ уридшалан хэлэхэ; -өөрынгөө, нүхэдэйнгөө, классайнгаа ажал багшатаяа сугтаа урид зохёогдоһон критеринүүдээр шалгах;	Ойлгоһоноо, мэдэхэ болоһон юумээ өөрынгөө үгөөр хөөрөжэ, үгтэһэн асуудалда аман харюу үгэжэ һургах.	Тест хэхэ Дабталга, уншалга, хөөрөлгэ	Асуудалнуудта харюу ? 1-3 стр. 20 ? 2,4 стр. 25	

					<p>хүнтээ харилсанаб, бэшэмэл текстын удха үзэнэб гэжэ ойлгоно), хүнэй аман ба бэшэгэй хэлэлгын онсо өөрэ байһые ойлгоно (аянга, хэлэлгын темп, үгэнүүдэй болон сэглэлтын тэмдэгүүдэй үүргэ).</p>	<p>-багшын үгэһэн түсэбөөр, алгоритмаар хүдэлжэ шадаха. Орион тойрониие шудалха шадабари: -номоор хүдэлхэ (номой гаршагай, тусгаар тэмдэгүүдэй үүргэ ойлгохо); -текст уншажа, асуудалнуудта харюу олохо; -багшатаяа болон нүхэдтээ хамта дүн гаргаха; -үгөөр хэлэгдэһэн ойлгосо схемэ, таблица, модель болгохо. Тиин һөөргэнь модель соо харуулаатай ойлгосо үгөөр хэлэхэ; - текстын удха дамжуулха. Харилсаха шадабари: -хажуудахи хүнүүдээ шагнаха, тэдэнэй хэлэһэниие ойлгохо; -уран гоёор уншаха, хөөрэхэ; -классайнгаа үхибүүдтэй, багшатаяа яагаад ажалаа эмхидхэхэ, ямар журамуудые сахиха тухайгаа хэлсэхэ.</p>			
23.05			Жэлэй һүүлдэ шалгалта, тэрэнэй анализ	1	<p>Хүнэй аман ба бэшэгэй хэлэлгын онсо өөрэ байһые ойлгоно.</p>	<p>Бээ гуримшуулаад ябаха шадабари: -өөрынгөө, нүхэдэйнгөө, классайнгаа ажал багшатаяа сугтаа урид зохёогдоһон критеринүүдээр шалгаха; - багшын үгэһэн түсэбөөр,</p>	Шудалан үзэһэн зохёолойнгоо гол үйлэнүүдые (сюжет), геройнууд, нюурнууд, тэдэнэй хоорондохи харилсаа холбоон тухай	Тестовэ даабаринууды дүүргэхэ	?2 стр. 28 ? 1 стр. 27

					<p>алгоритмаар хүдэлжэ шадаха.</p> <p>Оршон тойрониё шудалха шадабари:</p> <p>-текст уншажа, асуудалнуудта харюу олохо;</p> <p>- багшатаяа болон нүхэдтээ хамта дүн гаргаха;</p> <p>-үгөөр хэлэгдэн ойлгосо схемэ, таблица, модель болгохо. Тиин һөөргэнь модель соо харуулаатай ойлгосо үгөөр хэлэхэ.</p>	мэдэхэ		
			Хамта: 34 час					

Жэлэй һүүлдэ шалгалта

1. Литературын түлэбүүдые хүсэлдүүлэгты:

1. Таабари	а) эпическэ
2. Онһон үгэ	б) шүлэглэмэл
3. Хөөрөөн	в) зүжэглэмэл
4. Онтохон	
5. Домог	
6. Зүжэг	
7. Арадай наадан	

2. Литературна теори

1	Ураар найруулжа юрэ хөөрэн бэшэһэн зохёол	1	арадай наадан
		2	онһон үгэ
2	Тусгаар уран аялгатай зохёол	3	таабари
		4	үгэ андалдаан
3	Хоёр гү, али хэдэн нюурнуудай хоорондо болоһон үйлэ хэрэгүүдые хөөрэлдөөгөөр харуулһан зохёол	5	дуун
		6	онтохон

3. Ямар жанрай зохёолнууд бэ, харилсуулагты.

1	Мойһон хара нюдэтэй, Монсогорхон хасартай Урин хөөрхэн хүүгэмнай Унтан, хэбтэн амарыш даа.	1	Дуудалга
2	Тос – тудааб, Тоб – тодооб, Тэс – гарааш!	2	Ёохорой дуун
3	Наран, наран, саашаа, Үүлэн, үүлэн, наашаа, Һэмжэн бороо асарыш даа, Һэрюун үдэр болгыш даа.	3	Сэсэ буляалдаан
4	Үндэр хадын саанаһаа Үүрэй сайтар хатарая, Үргэн голой хюруе Хайлууласа хатарая.	4	Үлгын дуун
5	-Нэгэ гэжэ юун бэ? - Нэрэгүй дайда байха юм аал? -Хоёр гэжэ юун бэ? -Хубигүй хүн бйха юм аал?	5	Жороо үгэ
6	Борьбоёо борьбиишоһон Борбилоо борьбидоод, Борьбоһоонь барингүй, Борьбииһоор борьбиигоо.	6	Тоолуур

4. Геройн хэлээн үгэнүүдээр зохёолой нэрэ ологты.

1. «Үгы, абадамнай ехэ үбшэнтэй байха»
2. «Ши толгой гээшэб гээд, ходол түрүүлдэгши. Иимэ ёһо намайе доройшолно. Би түрүүлдэг болохом, харин ши хойноһоом ябахаш».
3. «Энээгээр минии хату шалгалта түгэсэбэ. Мүнөө би Буддын орондо түрэхэ заяатай болобоб».

Харюунууд: а) «Хорото жаданууд»

б) «Алтан үдэтэ хун шубуун»

в) «Юртэмсын заршам»

5. Буряад арадай аман зохёолнууд сооһоо бага хэмжээнэй зохёолнуудые илга.

Дуун, үльгэр, оньһон үгэ, жороо үгэ, домог, таабари, хошоо үгэ, хошоо үгэ, тоолуур, онтохон, ёохор.

6. Оньһон үгэнүүдые хүсэлдүүлэгты.

- а) Тугаар гараһан _____.
- б) Дүтыень хаража, _____ хонобо.
- в) Хэлэхэдэ хэлэн яһагүй,
Һанахада һанаан _____.
- г) Эрхэхэ наран _____.
- д) Ажал хэжэ, _____ болодог,
Арые дабажа, _____ болодог.

Багшын хэрэглэхэ методическа литература

«Буряад литература», 5 класс, С.Д. Будаев, Ц.С. Жанчипова, Д.Х. Митупова-Улаан-Үдэ, «Бэлиг» хэблэл, 2018 он

Методическа дурадхалнууд. Буряад литература, 5 класс, С.Д. Будаев, Ц.С. Жанчипова, Д.Х. Митупова- Улаан-Үдэ, «Бэлиг» хэблэл, 2011 он

Л.Ц. Халхарова. XX зуун жэлэй эхин үсын буряад уран зохеол: хрестомати – Улаан-Үдэ: «Бэлиг» хэблэл, 2009 он.

Региональный стандарт начального и основного общего образования по бурятскому языку как государственному языку Республики Бурятия. – Улан-Удэ: «Бэлиг», 2009 он.

«Мүнгэн дуһалнууд» 5-6 классуд «Электронная книга бурятской литературы»

Бурятский героический эпос «Гэсэр» «Электронная книга бурятской литературы», Улан-Удэ.

Һурагшадай уншаха литература

«Буряад литература», 5 класс, С.Д. Будаев, Ц.С. Жанчипова, Д.Х. Митупова-Улаан-Үдэ, «Бэлиг» хэблэл, 2018 он.

С.Г. Осорова. «Мүнөө үсын буряад уран зохеол» (XX зуун жэлэй һүүл – XXI зуун жэлэй эхин). Хрестомати. – Улаан-Үдэ: «Бэлиг» хэблэл, 2010 он.

Доржиев С.Д. «Эмнин байгаа мүшэмнай», рассказы. – Улан-Удэ 2010 он

«Мүнгэн дуһалнууд» 5-6 классуд «Электронная книга бурятской литературы»

Бурятский героический эпос «Гэсэр» «Электронная книга бурятской литературы», Улан-Удэ.